

I. Загальні доктринальні засади господарського процесуального права

DOI: 10.33498/Юсп-2020-07-013

Олена Беляневич

докторка юридичних наук, професорка,
професорка кафедри цивільного права і процесу
Донецького національного університету імені Василя Стуса
(Вінниця, Україна)
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-2590-2807>
belyanevych.helen@gmail.com

УДК 346.93

МЕТА СУЧАСНОГО ГОСПОДАРСЬКОГО ПРОЦЕСУАЛЬНОГО ПРАВА: ДОКТРИНАЛЬНИЙ ПОГЛЯД

АНОТАЦІЯ. Розроблення мети господарського процесуального права має забезпечити наукове підґрунтя збереження і поглиблення спеціалізації господарського процесу на противагу неадекватним відносинам у сфері господарювання та суцільної уніфікації процесуального права України.

Запропоновано доктринальний аналіз мети господарського процесуального права в контексті господарського права, досягнення його цілей і реалізації вихідних норм, а також з урахуванням здобутків теорії господарського права. Звертається увага на тісний взаємозв'язок господарського права з процесом, що має відбиватися в особливостях порядку здійснення господарського судочинства.

Ускладнення відносин у сфері господарювання та їхнього нормативного регулювання зумовлює складність правничих конфліктів між учасниками відносин у сфері господарювання. Суб'єкти господарювання перебувають між собою у правових зв'язках, і тому порушення одного з них негативно впливає на решту. З огляду на це обґрунтовано, що в умовах ринкової соціально-орієнтованої економіки, ускладнення відносин у сфері господарювання мета господарського процесуального права має полягати не тільки в ефективному захисті порушених, невизнаних або оспорюваних прав і законних інтересів окремих фізичних та юридичних осіб, держави, а й у забезпеченні правового господарського порядку як складової суцільного господарського порядку.

Основними елементами концепції мети господарського судочинства є: застосування економіко-правового підходу як методології судового пізнання та ухвалення рішення у справі господарської юрисдикції, що дає можливість прогнозувати вплив судового рішення на сферу господарювання; розвиток принципу пропорційності у господарському судочинстві (визначених законом критеріїв суддівського керівництва процесом у взаємозв'язку з диспозитивністю сторін); концентрація справ

© Олена Беляневич, 2020

ПРАВО

у господарській юрисдикції (зосередження у господарській юрисдикції комплексу всіх взаємопов'язаних правових конфліктів, зокрема й за участю органів державної влади та органів місцевого самоврядування).

Ключові слова: мета господарського процесуального права; правовий господарський порядок; захист прав та інтересів суб'єктів господарювання; господарська юрисдикція; концентрація справ; пропорційність.

Законом України “Про внесення змін до Господарського процесуального кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України, Кодексу адміністративного судочинства України та інших законодавчих актів”¹ істотно новелізовано процесуальне, зокрема й господарське, процесуальне законодавство. У змінній редакції Господарського процесуального кодексу України (далі – ГПК України) закріплено низку нових вихідних норм (норм-принципів про завдання та основні засади господарського судочинства, верховенство права та джерела права, що застосовуються судом, пропорційність у господарському судочинстві, неприпустимість зловживання процесуальними правами). Змістовних змін зазнали традиційні процесуальні норми та інститути (зокрема, право на звернення до господарського суду, юрисдикція господарських судів, мирова угода, касаційне провадження, забезпечення позову, позовне провадження). З одного боку, новелізація господарського процесуального законодавства очікувано відбулася у контексті змін до розділу VIII “Правосуддя” Конституції України², внесених відповідно до Закону України “Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя)”³ та приведення національного законодавства у відповідність до міжнародних договорів України. З другого боку, вона стала практичним втіленням наукової – і доволі дискусійної – ідеї про необхідність уніфікації цивільного та господарського процесу як “цивілістичного”. Не заперечуючи загалом важливість уніфікації процесуального законодавства як такої, слід визначити мету господарського процесуального права як бажаного результату діяльності господарських судів.

Ускладнення відносин у сфері господарювання та їх нормативного регулювання зумовлює підвищення складності правових конфліктів між учасниками відносин у сфері господарювання та збільшення кількості складних конфліктних ситуацій. Суб'єкти господарювання перебувають

¹ Про внесення змін до Господарського процесуального кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України, Кодексу адміністративного судочинства України та інших законодавчих актів: Закон України від 3 жовтня 2017 р. № 2147-VIII <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2147-19#Text>> (дата звернення: 22.06.2020).

² Конституція України: Закон України від 28 червня 1996 р. № 254к/96-ВР <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>> (дата звернення: 22.06.2020).

³ Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя): Закон України від 2 червня 2016 р. № 1401-VIII <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1401-19#Text>> (дата звернення: 22.06.2020).

між собою в численних правових зв'язках, і тому порушення одного з них негативно впливає на інші.

У сучасне господарське судочинство впроваджено концепцію судового захисту на засадах справедливості, що, безумовно, відповідає конституційно визнаній меті утвердження в Україні верховенства права. У процесуальних кодексах міститься вихідна норма про те, що завданням судочинства (господарського, цивільного) є справедливий, неупереджений і своєчасний розгляд та вирішення справ відповідної юрисдикції з метою ефективного захисту порушених, невизнаних або оспорюваних прав, свобод чи інтересів фізичних осіб, прав та інтересів юридичних осіб, інтересів держави (ч. 1 ст. 2 ГПК України, ч. 1 ст. 2 Цивільного процесуального кодексу України (далі – ЦПК України)⁴), та адміністративного судочинства – з метою ефективного захисту прав, свобод та інтересів фізичних осіб, прав та інтересів юридичних осіб від порушень із боку суб'єктів владних повноважень (ч. 1 ст. 2 Кодексу адміністративного судочинства України⁵). Уніфікованими (за окремими винятками) є й основні засади (принципи) здійснення господарського, цивільного та адміністративного судочинства.

Мета господарського процесуального права повинна досягатися виконанням завдань господарського судочинства, які визначені в ч. 1 ст. 2 ГПК України та слугують головним орієнтиром осучаснення доктрини господарського процесуального права в останні роки. Проте в умовах ринкової соціально-орієнтованої економіки мета господарського процесуального права не вичерпується лише ефективним захистом порушених, невизнаних або оспорюваних прав і законних інтересів окремої фізичної або юридичної особи, держави, що є аксіомою. З огляду на обмежений обсяг статті нижче пропонується певний “каркас” концепції мети сучасного господарського процесуального права, кожен з елементів якої має бути предметом окремого ґрунтовного дослідження. Ця мета потребує наукового осмислення не як суто уможлядний предмет, а як живий орієнтир для розвитку господарського процесуального законодавства та правозастосовної практики господарських судів.

В останні роки наука господарського процесуального права доволі активно розвивається, підтвердженням чому є насамперед захист дисертацій докторського рівня Л. Ніколенко “Перегляд судових актів у господарському судочинстві”⁶, А. Бутирського “Вирішення господарських

⁴ Цивільний процесуальний кодекс України: Закон України від 18 березня 2004 р. № 1618-IV <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15#Text>> (дата звернення: 22.06.2020).

⁵ Кодекс адміністративного судочинства України: Закон України від 6 липня 2005 р. № 2747-IV <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2747-15>> (дата звернення: 22.06.2020).

⁶ Людмила Ніколенко, *Перегляд судових актів у господарському судочинстві* (Юго-Восток 2013) 490.

спорів в Україні та країнах Східної Європи”⁷, Н. Іванюти “Функції господарського процесуального права: теоретико-практичні аспекти”⁸, Т. Степанової “Теоретико-правові засади процесуального статусу учасників позовного провадження у господарському судочинстві”⁹, а також низки кандидатських дисертацій. Мета господарського процесуального права як така предметом дослідження у цих працях не була, хоча на неї вчені так чи інакше звертали увагу в контексті того, що в законодавчому регулюванні діяльності господарських судів відображено потреби суспільства в доступності правосуддя, його справедливості, неупередженості, обґрунтованості та законності судових актів, розумних строків розгляду й виконання рішень тощо, тобто в парадигмі виконання вимог ст. 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод¹⁰ та ст. 14 “Верховенство права та повага до прав людини і основоположних свобод” Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони¹¹.

Правова наука як мистецтво правового мислення і тлумачення є важливим елементом правової системи країни і має численні точки дотику з суспільним життям, піддаючи осмисленню факти реальної дійсності, правові реалії як первинний науковий матеріал.

Доктрина, тобто “згусток” правової науки, її концентрований результат у вигляді вчень, теорій, концепцій, викристалізованих правових ідей, принципів дає інтелектуальний інструментарій розуміння сутності права та його тлумачення. Зворотній зв’язок між наукою та юридичною практикою відбувається найчастіше опосередковано – від найбільш загального впливу ідей і теорій на державотворення до запровадження у практику конкретних наукових рекомендацій. Не винятком є і доктрина господарського процесуального права, хоча її здобутки в останні десятиріччя стають все менше затребуваними законодавцем. Свідченням чого є “розмивання” особливих рис господарського судочинства в новітньому процесуальному законодавстві України під впливом ідеї уніфікації “цивілістичного” процесу.

⁷ Андрій Бутирський, ‘Вирішення господарських спорів в Україні та країнах Східної Європи’ (автореф дис д-ра юрид наук, 2015) 36.

⁸ Наталя Іванюта, *Функції господарського процесуального права: теоретико-практичні аспекти* (Фенікс 2018) 514.

⁹ Тетяна Степанова, ‘Теоретико-правові засади процесуального статусу учасників позовного провадження у господарському судочинстві’ (автореф дис д-ра юрид наук, 2018) 36.

¹⁰ Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод від 4 листопада 1950 р. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text> (дата звернення: 22.06.2020).

¹¹ Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони від 27 червня 2014 р. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011#Text> (дата звернення: 22.06.2020).

Насамперед слід зауважити, що ключовою в доктрині господарського процесуального права є концепція господарської юрисдикції як втілення конституційного принципу спеціалізації судів і яка безпосередньо пов'язана з необхідністю ефективного судового порядку регулювання суспільних відносин у сфері економіки у випадках виникнення правових конфліктів¹². Традиційно в основі моделі господарського судочинства виділявся господарський спір, але сьогодні предмет діяльності господарських судів значно розширений і включає в себе, окрім господарських спорів, вирішення інших справ, які законом віднесено до юрисдикції господарського суду за предметним або суб'єктивним критерієм (ст. 20 ГПК України).

Судове регулювання було, є і надалі залишатиметься важливою складовою соціального регулювання господарських відносин у їх багатоманітності. У сучасних дослідженнях із господарського процесуального права на основі новітньої судової практики застосування господарського законодавства та її критичного осмислення, можливо, як ніколи раніше, повинна поглиблюватися і зміцнюватися теоретична основа збереження та подальшого розвитку господарського судочинства в Україні.

Існування спеціалізованих господарських судів у системі судів загальної юрисдикції традиційно обґрунтовується специфікою предмета діяльності, суб'єктного складу господарських процесуальних відносин, особливостями порядку здійснення судочинства, які (особливості) якнайбільше відповідають, за висловом О. Подцерковного, 'інтересам прискороного обігу капіталів у сфері господарювання'¹³.

Відповідно до ч. 1 ст. 125 Конституції України судоустрій в Україні будується за принципами територіальності та спеціалізації і визначається законом. Розвиток концепції господарської юрисдикції як втілення конституційного принципу спеціалізації судів безпосередньо пов'язаний із необхідністю ефективного судового регулювання суспільних відносин у сфері економіки у випадках виникнення правових конфліктів. Діяльність господарських судів завжди була і залишається як тим чинником, який відновлює порядок у конкретних господарських правовідносинах, так і тим, що впливає загалом на правопорядок у сфері господарювання. Тому на рівні наукової гіпотези можливо сформулювати тезу про те, що мета господарського процесуального права полягає у забезпеченні господарськими судами при вирішенні юридичних спорів і розгляді

¹² Детальніше див.: О. Беяневич, 'Принцип спеціалізації судів та реалізація права на справедливий суд в господарському судочинстві' (2014) 6 Вісник господарського судочинства 120–32.

¹³ О. Подцерковний, 'Щодо зовнішнього та внутрішнього виміру поняття "господарський процес"' (2011) 6 Право України 10.

у передбачених законом випадках інших справ (ч. 3 ст. 124 Конституції України) правового господарського порядку.

У науковій літературі з арбітражного процесу, а пізніше, із перетворенням арбітражних судів України в господарські суди, – господарського процесуального права, завжди зверталася увага на взаємозв'язок господарського (матеріального) права і процесуального права, на те, що процесуальна галузь “обслуговує” насамперед застосування матеріального права. Діючи в межах цієї наукової парадигми, дослідження мети господарського процесуального права може бути плідним у контексті господарського права, досягнення його цілей і реалізації вихідних норм, а також із врахуванням здобутків теорії господарського права.

Тісний взаємозв'язок господарського права з процесом виявлявся в особливостях порядку здійснення судочинства у справах господарської юрисдикції, який був пристосований до реальних потреб відносин у сфері суспільного виробництва завдяки власним функціональним принципам (арбітрування, досудового врегулювання господарського спору, оперативності) та відповідним їм нормативним конструкціям (його оперативністю і відсутністю жорсткої порівняно з цивільним процесом процедури розгляду спорів). Важливим інструментом впливу на господарські правовідносини був судовий нормоконтроль – як безпосередній (визнання недійсними актів державних органів та інших органів), так і опосередкований (оцінка відповідності законодавству актів державних та інших органів і, як наслідок, обов'язок господарського суду не застосовувати правовий акт, який не відповідає законодавству), що давало можливість у межах господарської юрисдикції розглядати вимоги як приватноправового (майнові), так і публічно-правового характеру у сфері господарювання. Сьогодні ці процесуальні особливості значною мірою знівельовано.

Не заперечуючи можливість, а в низці випадків доцільність і необхідність уніфікації окремих процесуальних конструкцій у цивільному та господарському процесуальному законодавстві, зазначимо таке. Уніфікація завжди розглядається крізь призму однаковості, як процес упорядкування наявного законодавчого матеріалу з метою досягнення певної нормативної одноманітності. У процесуальному праві уніфікація може розглядатися у двох аспектах: а) як вертикальний, інтегруючий процес, тобто закріплення єдиних засад правового регулювання процесуальних відносин (надання йому однакового “звучання”, тональності) із подальшою диференціацією і конкретизацією правового регулювання (тобто спеціалізацією); б) як антитеза спеціалізації, що передбачає усунення особливого в правовому регулюванні. Вочевидь саме за такого під-

ходу стає можливим висновок про “стандартизацію” усіх видів процесів, запровадження для них правової “уніформи” без огляду на особливості матеріально-правових відносин, у яких виникає правовий конфлікт¹⁴. Порівняння ст. 2 ГПК України та ст. 2 ЦПК України, у яких закріплено однакові засади (принципи) господарського та цивільного судочинства, дає підстави стверджувати, що уніфікація процесуального законодавства відбулася саме у другий спосіб, що не сприятиме потребам суб’єктів господарювання в оперативному розгляді господарських спорів. Наслідком уніфікації процесуального законодавства може бути визначено надання одноманітності регулювання процесуальних відносин (відносин між судом та іншими учасниками процесу у зв’язку з вирішенням спору про право або іншого правового питання), які складаються у зв’язку з іншими – матеріальними правовідносинами, що можуть істотно розрізнятися за принципами, методами правового регулювання, характером правового зв’язку між їхніми учасниками.

З огляду на це пропонується визначити вихідним доктринальним пунктом в опонуванні ідеї суцільної уніфікації мету господарського процесуального права.

Ключовою смислоутворюючою категорією господарського права, закріпленою законодавчо, є правовий господарський порядок: суб’єкти господарювання та інші учасники відносин у сфері господарювання здійснюють свою діяльність у межах встановленого правового господарського порядку, додержуючись вимог законодавства (ч. 3 ст. 5 Господарського кодексу України (далі – ГК України)¹⁵). Основу господарського правового порядку становлять норми Конституції України, у ч. 1 ст. 19 якої закріплена категорія правового порядку: правовий порядок ґрунтується на засадах, відповідно до яких ніхто не може бути примушений робити те, що не передбачено законодавством. Цей принцип, доповнюючись принципом ч. 2 цієї ж статті (‘органи державної влади та місцевого самоврядування, їх посадові особи зобов’язані діяти лише на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України’¹⁶), утворює цілісний контекст відносин учасників у сфері господарювання. Натепер у загальній теорії права сформувалися різні підходи до визначення правового порядку, але якщо виявити в них спільне, то правовий порядок є певною якісною характеристикою стану врегульованих нормами позитивного права та іншими соціальними

¹⁴ Детальніше див.: О. Беяневич, ‘Про уніфікацію і спеціалізацію процесуального права’ (2012) 1/41 Університетські наукові записки 95–105.

¹⁵ Господарський кодекс України: Закон України від 16 січня 2003 р. № 436-IV <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#Text>> (дата звернення: 13.06.2020).

¹⁶ Конституція України (н 2).

регуляторами суспільних відносин у їхній динаміці, ступенем реалізації права в конкретних ситуаціях.

Правовий господарський порядок є складовою суспільного господарського порядку, якому в теорії господарського права надається значення ключового методу господарсько-правового регулювання, якому повинні підпорядковуватися однаковою мірою всі суб'єкти господарювання.

За визначенням Г. Знаменського, суспільним господарським порядком є пануючий у суспільстві уклад матеріального виробництва, заснований на положеннях конституції, нормах права, нормах моралі, звичаях і традиціях, схвалених вищою законодавчою владою, стратегічних економічних рішеннях, який (порядок) забезпечує гармонізацію публічних і приватних інтересів, стимулює ріст добробуту народу. Правовий та економічний смисл цього методу полягає у створенні рівних стартових можливостей для суб'єктів господарювання; цей метод робить принципово однорідними правові зв'язки в "горизонтальних" і "вертикальних" аспектах господарювання, причому у "вертикальних" зв'язках жорсткого адміністративного примусу немає і суб'єкти мають бути рівними партнерами¹⁷.

Із необхідністю забезпечення суспільного господарського порядку та правового господарського порядку як його складової пов'язані щонайменше вимоги:

- економіко-правового підходу як методології судового пізнання та прийняття рішення у справі господарської юрисдикції;
- розвитку принципу пропорційності у господарському судочинстві;
- концентрації справ у господарській юрисдикції.

Що стосується *економіко-правового підходу*, то в контексті цього дослідження він безпосередньо пов'язаний із аксіоматичним у науці господарського права положенням про те, що господарські відносини (господарсько-виробничі та організаційно-господарські) не є простою сумою атомарних зв'язків між окремими суб'єктами-товаровиробниками. Вони утворюють складну систему, яка перебуває під управлінським впливом не тільки відповідних органів державної влади та органів місцевого самоврядування, наділених господарською компетенцією, а й суду. У цій системі відносин господарське правопорушення, вчинене одним з учасників, тягне за собою "ланцюгову реакцію" і може негативно впливати на права та інтереси не лише конкретного контрагента у конкретному договірному зв'язку, а й багатьох інших суб'єктів. Визнання правового господарського порядку об'єктом впливу (прямо чи опосередковано)

¹⁷ Г. Знаменський, 'Принципы и методы правового регулирования хозяйственной деятельности' в Знаменський Г, *Новое хозяйственное право. Избранные труды* (Юринком Інтер 2012) 26, 27.

з боку господарських судів зумовлює необхідність застосування економіко-правового підходу до вирішення господарських спорів. Це дає змогу оцінити вплив судового рішення на:

1) права й інтереси позивача та відповідача в конкретному правовідношенні. Найбільш простою ілюстрацією того, яким може бути цей вплив, є реалізація судом наданого йому законом права зменшувати розмір стягнутої неустойки. Так, відповідно до ч. 1 ст. 233 ГК України у разі, якщо належні до сплати штрафні санкції надмірно великі порівняно зі збитками кредитора, суд має право зменшити розмір санкцій, взявши при цьому до уваги: ступінь виконання зобов'язання боржником; майновий стан сторін, які беруть участь у зобов'язанні; не лише майнові, а й інші інтереси сторін, що заслуговують на увагу. Якщо порушення зобов'язання не завдало збитків іншим учасникам господарських відносин, суд може з урахуванням інтересів боржника зменшити розмір належних до сплати штрафних санкцій (ч. 2 ст. 233 ГК України);

2) права інших суб'єктів, наприклад, добросовісних набувачів майна, яке було предметом господарських договорів, визнаних недійсними як із загальних підстав, передбачених Цивільним кодексом України (далі – ЦК України)¹⁸ та ГК України, так і спеціальних підстав, передбачених окремими законами. Прикладом можуть бути рішення у справах про визнання недійсним правочину щодо продажу майна, вчиненого з порушенням порядку підготовки та проведення аукціону (ст. 73 Кодексу України з процедур банкрутства)¹⁹; продажу майна (активів) банку або кількох банків (пули активів), на відкритих торгах (аукціоні), проведення яких передбачено ст. 51 Закону України “Про систему гарантування вкладів фізичних осіб”²⁰; визнання недійсними договорів купівлі-продажу об'єктів права державної або комунальної власності на аукціоні відповідно до Закону України “Про приватизацію державного і комунального майна”²¹;

3) господарські відносини в окремих сферах господарювання та загалом в економіці.

З огляду на визначену нами мету господарського процесуального права третій аспект виявляється найбільш важливим. Так, на права та інтереси значного кола суб'єктів господарювання негативно впливають правові позиції судів, зокрема й Верховного Суду, щодо неможливості

¹⁸ Цивільний кодекс України: Закон України від 16 січня 2003 р. № 435-IV <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-IV#Text>> (дата звернення: 22.06.2020).

¹⁹ Кодекс України з процедур банкрутства: Закон України від 18 жовтня 2018 р. № 2597-VIII <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2597-19#Text>> (дата звернення: 22.06.2020).

²⁰ Про систему гарантування вкладів фізичних осіб: Закон України від 23 лютого 2012 р. № 4452-VI <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4452-17#Text>> (дата звернення: 22.06.2020).

²¹ Про приватизацію державного і комунального майна: Закон України від 18 січня 2018 р. № 2269-VIII <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2269-19#Text>> (дата звернення: 22.06.2020).

нарахування процентів як плату за кредит після закінчення строку повернення кредиту, щодо кваліфікації процентів, передбачених кредитним договором і нарахованих після закінчення строку повернення кредиту, як відповідальність за неналежне виконання грошових зобов'язань у розумінні ст. 625 ЦК України, щодо одночасного нарахування процентів, передбачених договором як плату за кредит, та 3 % річних, передбачені ст. 625 ЦК України як відповідальності за порушення грошового зобов'язання. Верховним Судом було вибудовано громіздку правову позицію про те, що

цивільне законодавство передбачає як випадки, коли боржник правомірно користується наданими йому коштами та має право не сплачувати кредитору свій борг протягом певного узгодженого часу, так і випадки, коли боржник повинен сплатити борг кредитору, однак не сплачує коштів, користуючись ними протягом певного строку неправомірно²².

Водночас Верховний Суд не взяв до уваги те, що за своєю економічною сутністю проценти є платою позичальника за надані йому грошові кошти (кредит) і те, що правове регулювання кредитних відносин виходить далеко за межі цивільно-правового регулювання, розрахованого на атомарні зв'язки двох приватних осіб. Економічні функції банку як фінансового посередника в системі ринкових відносин закріплені у легальному визначенні банківської діяльності – залучення у вклади грошових коштів фізичних і юридичних осіб та розміщення зазначених коштів від свого імені, на власних умовах та на власний ризик, відкриття і ведення банківських рахунків фізичних та юридичних осіб (ст. 2 Закону України “Про банки і банківську діяльність”²³). Тому особливості правового режиму кредитних відносин пов'язані зі спеціальним статусом банку: якщо позичальник за договором позики (ст. 1046 ЦК України) передає в позику власні грошові кошти (або речі, визначені родовими ознаками), то банк як суб'єкт підприємницької діяльності оперує залученими ним коштами юридичних і фізичних осіб. Відповідно, стійка платоспроможність банків як одна з умов нормального функціонування всієї економіки країни безпосередньо залежить і від того, як позичальниками банків виконуються зобов'язання за кредитними до-

²² Див.: Постанова Великої палати Верховного Суду від 4 лютого 2020 р. у справі № 912/1120/16 <<http://reyestr.court.gov.ua/Review/89083008>> (дата звернення: 22.06.2020); Постанова Великої палати Верховного Суду від 28 березня 2018 р. у справі № 444/9519/12 <<http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/74838904>> (дата звернення: 22.06.2020); Постанова Великої палати Верховного Суду від 4 липня 2018 р. у справі № 310/11534/13 <<http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/75287282>> (дата звернення: 22.06.2020).

²³ Про банки і банківську діяльність: Закон України від 7 грудня 2000 р. № 2121-III <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2121-14#Text>> (дата звернення: 22.06.2020).

говорами – і щодо повернення кредиту, і щодо процентів як плати за кредит. Невиконання позичальником кредитного зобов'язання впливає не тільки на права та інтереси банку як кредитора в окремому договорі, а й на права та легітимні інтереси всіх вкладників банку – юридичних і фізичних осіб. Іншим прикладом може бути проблема правонаступництва публічного акціонерного товариства (далі – ПАТ) “Українська залізниця” за боргами державних підприємств залізничної галузі (зокрема, державного підприємства (далі – ДП) “Донецька залізниця”), через злиття яких було створено це товариство. ПАТ “Українська залізниця” з огляду на імперативну норму закону є правонаступником усіх прав та обов'язків Державної адміністрації залізничного транспорту України та підприємств залізничного транспорту (ч. 6 ст. 2 Закону України “Про особливості утворення акціонерного товариства залізничного транспорту загального користування”²⁴). Але впродовж майже 5 років кредитори державних підприємств залізничного транспорту, зокрема й банки, не могли захистити свої порушені права через невизнання судами факту універсального правонаступництва. Наявність однозначно сформульованої норми закону про універсальне правонаступництво ПАТ “Українська залізниця” не завадила цьому питанню набути характеру виключної правової проблеми, яку Велика Палата Верховного Суду вирішила тільки 16 червня 2020 р. у справі № 910/5953/17, зазначивши, що при реорганізації через злиття є лише один правонаступник, який набуває не окремі, визначені в акті приймання-передачі активи та зобов'язання юридичних осіб, які припиняються, а всю їхню сукупність, тому акціонерне товариство “Укрзалізниця” є правонаступницею усіх державних підприємств залізничної галузі (зокрема й ДП “Донецька залізниця”) із дати державної реєстрації товариства, тобто 21 жовтня 2015 р.²⁵

Розвиваючи тезу про *принцип пропорційності* у господарському судочинстві, можна зазначити про таке. Відповідно до ст. 15 ГПК України:

Суд визначає в межах, встановлених цим Кодексом, порядок здійснення провадження у справі відповідно до принципу пропорційності, враховуючи: завдання господарського судочинства; забезпечення розумного балансу між приватними й публічними інтересами; особливості предмета спору; ціну позову; складність справи; значення розгляду справи для сторін, час, необхідний для вчинення тих чи інших дій, розмір судових витрат, пов'язаних із відповідними процесуальними діями, тощо²⁶.

²⁴ Про особливості утворення акціонерного товариства залізничного транспорту загального користування: Закон України від 23 лютого 2012 р. № 4442-VI <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4442-17#Text>> (дата звернення: 22.06.2020).

²⁵ Постанова Великої палати Верховного Суду від 16 червня 2020 р. у справі № 910/5953/17 <<http://reyestr.court.gov.ua/Review/90111849>> (дата звернення: 22.06.2020).

²⁶ Господарський процесуальний кодекс України (н 1).

Закладені в ст. 15 ГПК України критерії пропорційності господарського судочинства задають параметри суддівського керівництва процесом.

У загальнотеоретичному аспекті пропорційність як складова верховенства права є загальним принципом права, відповідно до якого з метою розумного балансу інтересів цілі обмежень прав повинні бути істотними, а засоби їх досягнення обґрунтованими і мінімально обтяжливими для осіб, чий права обмежуються²⁷.

Таке розуміння пропорційності, як обмеження, є універсальним і для окремих галузей права. Так, сутність принципу пропорційності в господарському праві була нами визначена через категорію обмеження прав учасників відносин у сфері господарювання, які (обмеження) встановлюються законом, з огляду на необхідність забезпечення публічних інтересів у сфері господарювання, і повинні бути розмірними з цілями правового регулювання²⁸.

Закріплення у новітньому процесуальному законодавстві пропорційності як принципу господарського судочинства має важливе значення, хоча пропорційність і раніше була притаманна господарському (арбітражному) процесу, позаяк не була закріплена нормативно. У концентрованому вигляді він іменувався принципом суддівського керівництва, визнавався одним із функціональних принципів господарського (арбітражного) процесу і виводився зі змісту, зокрема, статей 65, 74, 82 Арбітражного процесуального кодексу України, які зберігалися із деякими доповненнями в ГПК України до його оновлення у 2017 р. Як принцип пропорційності має бути конкретизована в окремих процесуальних інститутах саме з урахуванням специфіки відносин у бізнессередовищі, правові конфлікти в якому потребують простіших та оперативніших процедур для ефективного відновлення стабільності господарського обороту.

Пропорційність тлумачиться у практиці Європейського суду з прав людини (далі – ЄСПЛ) в аспекті реалізації конвенційного права на суд. Зокрема, у п. 33 рішення ЄСПЛ у справі “Перетяка та Шереметьєв проти України”²⁹ зазначається, що право на суд, одним з аспектів якого є право доступу до суду, не є абсолютним і може підлягати дозволенним за змістом обмеженням, зокрема, щодо умов прийнятності скарг. Такі обмеження не можуть шкодити самій суті права доступу до суду, мають дотримуватися легітимної мети, а також має бути обґрунтована пропор-

²⁷ С Погребняк, *Основоположні принципи права (змістовна характеристика)* (Право 2008) 204.

²⁸ Детальніше див.: О Беяневич, ‘Принцип пропорційності у господарському праві’ [2019] 1 (52) *Економіка та право* 3–10.

²⁹ *Перетяка та Шереметьєв проти України*: рішення Європейського суду з прав людини від 21 грудня 2010 р., заяви № 17160/06 та № 35548/06 <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_657#Text> (дата звернення: 22.06.2020).

ційність між застосованими засобами та поставленою метою. З урахуванням цього пропорційність у господарському судочинстві може розглядатись як: 1) закріплення у законі певних обмежень процесуальних можливостей учасників процесу; 2) право судді використовувати свої дискреційні повноваження щодо визначення порядку здійснення провадження з огляду на завдання господарського судочинства та його мету; 3) принцип правозастосування.

Пов'язаність господарського матеріального права із процесуальним дає можливість досліджувати, як саме реалізується пропорційність у процесуальній площині і як вона поєднується з іншими принципами господарського судочинства, насамперед диспозитивністю. Із можливістю суб'єкта господарювання вільно розпоряджатися своїми правами в межах існуючого правового порядку пов'язана можливість учасника справи розпоряджатися своїми правами щодо предмета спору на власний розсуд (ч. 2 ст. 14 ГПК України). Водночас, якщо існують обмеження вільного розпорядження правами матеріального характеру, то стають можливими й обмеження диспозитивності процесу.

Складність визначення та неоднозначність застосування принципу пропорційності у зв'язку з іншими процесуальними нормами підтверджується актуальною судовою практикою. Так, Верховний Суд в одній зі справ сформулював таку правову позицію: господарський суд, який розглядає справу про банкрутство, *не позбавлений процесуального права* за клопотанням кредитора вжити заходів забезпечення його вимог у справі про банкрутство через *накладення заборони на відчуження майна боржника в ліквідаційній процедурі*, зважаючи на доводи кредитора та фактичні обставини справи, а також дотримуючись принципів законності, диспозитивності та пропорційності з огляду на статті 2, 14, 15 ГПК України та з урахуванням інтересів кредиторів і боржника у справі про банкрутство. Такі процесуальні дії господарського суду, *зокрема й на стадії апеляційного перегляду судового рішення*, відповідають функції господарського суду як учасника справи про банкрутство, щодо забезпечення справедливого балансу між кредиторами і боржником та контролю за правильністю і черговістю здійснення арбітражним керуючим дій у відповідній судовій процедурі банкрутства, зокрема й ліквідаційній процедурі³⁰.

Водночас правовій позиції опонує окрема думка у цій же справі: обранням належного, відповідно до предмета спору заходу до забезпечення позову *дотримується принцип співвіднесення виду заходу до забезпечення*

³⁰ Постанова Касаційного господарського суду у складі Верховного Суду від 13 лютого 2020 р. у справі № 50/790-43/173 <<http://reyestr.court.gov.ua/Review/87838961>> (дата звернення: 22.06.2020).

позову із заявленими позивачем вимогами, чим врешті досягаються: збалансованість інтересів сторін та інших учасників судового процесу під час вирішення спору, фактичне виконання судового рішення у разі задоволення позову та, як наслідок, ефективний захист, поновлення порушених чи оспорюваних прав або інтересів позивача без порушення або безпідставного обмеження при цьому прав та охоронюваних інтересів інших учасників провадження у справі чи осіб, що не є учасниками цього судового процесу. Відповідно до абзацу 8 ч. 1 ст. 38 Закону України “Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом” із дня прийняття господарським судом постанови про визнання боржника банкрутом і відкриття ліквідаційної процедури скасовується арешт, накладений на майно боржника, визнаного банкрутом, чи інші обмеження щодо розпорядження майном такого боржника. *Накладення нових арештів або інших обмежень щодо розпорядження майном банкрута не допускається*³¹.

Отже, важливо визначити, як “працює” пропорційність як співвідношення офіційності та диспозитивності – діалектичної пари принципів господарського процесу, межа між якими є рухливою та індивідуальною для кожної справи. Якщо метою господарського права є забезпечення суспільного господарського порядку, метою процесу – його відновлення у випадку порушення та (або) попередження його порушень (зокрема й за допомогою превентивного захисту прав), то господарське процесуальне право повинно містити можливість підсилення принципу суддівського керівництва (або офіційності) з одночасним звуженням диспозитивності з урахуванням особливостей конкретного господарського спору. У будь-якому разі реалізація судом своїх повноважень можлива лише відповідно до норми ч. 2 ст. 19 Конституції України, із застосуванням тих способів, які надані йому процесуальним законом. Принцип же пропорційності задає критерії суддівського керівництва, дискреції суду у визначенні порядку розгляду справи, зокрема, втручання у диспозитивність як можливість сторони розпоряджатися своїми процесуальними правами.

Оперативність господарського процесу, яка відповідає динамічності господарського обороту та швидкого відновлення порушеного правового господарського порядку, забезпечується також завдяки його *концентрації*.

З одного боку, *концентрація процесу* може розглядатися у вузькому сенсі як зосередження усього процесуального матеріалу в одному судо-

³¹ Окрема думка до постанови Касаційного господарського суду у складі Верховного Суду від 13 лютого 2020 р. у справі № 50/790-43/173 <<http://reyestr.court.gov.ua/Review/87868937>> (дата звернення: 22.06.2020).

вому засіданні³². У такому сенсі ідеї концентрації процесу відповідають новели ГПК України про підготовче провадження, завданнями якого, закріпленими у ст. 177, є вчинення процесуальних дій, що забезпечують правильний, своєчасний і безперешкодний розгляд справи по суті.

Поряд із цим у *широкому сенсі* в контексті мети господарського процесуального права концентрація повинна розглядатись як зосередження у господарській юрисдикції комплексу всіх взаємопов'язаних правових конфліктів, зокрема й за участю органів державної влади та органів місцевого самоврядування, тобто як концентрація справ у межах однієї юрисдикції. За справедливим зауваженням О. Подцерковного, у цьому випадку “чистота спеціалізації”, тобто розмежування судових юрисдикцій, не може бути поставлена над інтересами економіки та правами громадян і юридичних осіб на справедливий суд³³.

На цей час принцип концентрації найбільш повно виявився у зосередженні у виключній юрисдикції господарських судів усіх корпоративних спорів, справ у спорах щодо приватизації майна (крім спорів про приватизацію державного житлового фонду), що запроваджено Законом України “Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо визначення підсудності справ з питань приватизації та з корпоративних спорів”³⁴; справ про банкрутство та справ у спорах із майновими вимогами до боржника, стосовно якого відкрито провадження у справі про банкрутство, зокрема й справи у спорах про визнання недійсними будь-яких правочинів (договорів), укладених боржником; стягнення заробітної плати; поновлення на роботі посадових і службових осіб боржника, за винятком спорів про визначення та сплату (стягнення) грошових зобов'язань (податкового боргу), визначених відповідно до Податкового кодексу України (далі – ПК України)³⁵, а також спорів про визнання недійсними правочинів за позовом контролюючого органу на виконання його повноважень, визначених ПК України. На цей час відповідно до Кодексу України з процедур банкрутства до юрисдикції господарських судів (ч. 1 ст. 8) віднесено також справи про банкрутство фізичних осіб³⁶.

³² У такому сенсі ґрунтовну характеристику концентрації процесу було надано відомим процесуалістом Є. Васьковським у праці польського періоду “Система цивільного процесу”. Див.: Е. Васьковский, ‘Система гражданского процесса’ в Васьковский Е, *Избранные произведения польского периода* (Статут 2016) 198.

³³ Подцерковний (н 13) 10.

³⁴ Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо визначення підсудності справ з питань приватизації та з корпоративних спорів: Закон України від 15 грудня 2006 р. № 483-V <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/483-16#Text>> (дата звернення: 22.06.2020).

³⁵ Податковий кодекс України: Закон України від 2 грудня 2010 р. № 2755-VI <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>> (дата звернення: 22.06.2020).

³⁶ Кодекс України з процедур банкрутства (н 19).

Термін “концентрація справ” не закріплений у законі, але саме таку назву він отримав у судовій практиці. Так, Верховний Суд України зазначив:

<...> за умови порушення провадження у справі про банкрутство боржника, особливістю вирішення таких спорів є те, що вони розглядаються та вирішуються господарським судом без порушення нових справ, що узгоджується із загальною спрямованістю Закону № 2343-ХІІ, який передбачає концентрацію всіх спорів у межах справи про банкрутство *зادля судового контролю* (курсив наш. – О. Б.) у межах цього провадження за діяльністю боржника, залучення всього майна боржника до ліквідаційної маси та проведення інших заходів, метою яких є повне або часткове задоволення вимог кредиторів³⁷.

Концентрація справ у господарській юрисдикції має поглиблюватися з огляду на те, що господарські відносини виникають у процесі організації та здійснення господарської діяльності між суб'єктами господарювання, а також між цими суб'єктами та іншими учасниками відносин у сфері господарювання, тобто характеризуються організаційно-майновою єдністю. Штучне розірвання цього зв'язку на самотійну майнову та організаційну (публічно-правову) складові призводить до подальшого роз'єднання між різними судовими юрисдикціями вимог публічно-правового та приватноправового характеру, що значно ускладнює доступ фізичних та юридичних осіб до правосуддя.

Навряд чи можна назвати правосуддям ситуацію, коли з підстав неправильного визначення юрисдикції тих чи інших спорів Верховний Суд скасовує рішення, яке набрало законної сили, і направляє справу на новий розгляд, що поглиблює правову невизначеність суб'єктів господарювання і є ускладненням доступу до правосуддя. Наочним прикладом цьому є практика Верховного Суду у земельних спорах, спорах за участю Фонду гарантування вкладів фізичних осіб, у справах, що виникають у договірних відносинах за участю органів державної влади та органів місцевого самоврядування (у частині розмежування господарських та адміністративних договорів). Так, у зв'язку з прийняттям Закону України “Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо умов обігу земель сільськогосподарського призначення”³⁸ прогнозовано збільшиться кількість спорів, пов'язаних з укладанням, виконанням, зміною та розірванням договорів, пов'язаних із реалізацією права власності на землю (купівлі-продажу, оренди тощо).

³⁷ Постанова Верховного Суду України від 13 квітня 2016 р. у справі № 3-34rc16 <<http://reyestr.court.gov.ua/Review/57539652>> (дата звернення: 22.06.2020).

³⁸ Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо умов обігу земель сільськогосподарського призначення: Закон України від 31 березня 2020 р. № 552-ІХ <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/552-IX#Text>> (дата звернення: 22.06.2020).

Законопроект “Про внесення змін до Господарського процесуального кодексу України щодо підвідомчості спорів, що виникають у сфері земельних відносин та спорів щодо нерухомого майна”³⁹ передбачено, що всі спори щодо права власності чи іншого речового права на нерухоме майно (зокрема й землю), справи у спорах, що виникають у сфері земельних відносин (зокрема й спорів щодо прав на земельну ділянку з суб’єктом владних повноважень), крім окремих винятків розглядатимуть господарські суди. Прийняття цього законопроекту могло б вирішити проблему визначення юрисдикції земельних спорів, а також поставити крапку в дискусії про публічно-правову чи приватноправову природу договірних спорів із суб’єктом владних повноважень у тих випадках, коли органи державної влади або місцевого самоврядування виконують функції *власника* (держави або територіальної громади). Такі відносини ґрунтуються на засадах рівності сторін і є, залежно від їх суб’єктного складу, господарськими або цивільно-правовими.

Висновки. Підсумовуючи викладене, можна зазначити про таке.

В умовах ринкової соціально-орієнтованої економіки, ускладнення відносин у сфері господарювання мета господарського процесуального права має полягати не тільки в ефективному захисті порушених, невизнаних або оспорюваних прав і законних інтересів окремих фізичних та юридичних осіб, а й у забезпеченні правового господарського порядку в країні.

Забезпечення правового господарського порядку як мета господарського судочинства означає необхідність:

- застосування економіко-правового підходу як методології судового пізнання та прийняття рішення у справі господарської юрисдикції;
- розвитку принципу пропорційності у господарському судочинстві;
- концентрації справ у господарській юрисдикції.

Доктринальне розроблення мети господарського процесуального права має забезпечити наукове підґрунтя збереження і поглиблення спеціалізації господарського процесу на противагу неадекватним відносинам у сфері господарювання суцільній уніфікації процесуального права України.

³⁹ Проект Закону про внесення змін до Господарського процесуального кодексу України щодо підвідомчості спорів, що виникають у сфері земельних відносин та спорів щодо нерухомого майна від 31 березня 2020 р. № 3296 <http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=68510> (дата звернення: 22.06.2020).

REFERENCES

Bibliography

Authored books

1. Ivaniuta N, *Funktsii hospodarskoho protsesualnoho prava: teoretyko-praktychni aspekty* [*Functions of Economic Procedure Law: Theoretical and Practical Aspects*] (Feniks 2018) (in Ukrainian).
2. Nikolenko L, *Perehliad sudovykh aktiv u hospodarskomu sudochynstvi* [*Review of Judicial Acts in Economic Proceedings*] (Iuho-Vostok 2013) (in Ukrainian).
3. Pohrebniak S, *Osnovopolozhni pryntsy py prava (zmistovna kharakterystyka)* [*Fundamental Principles of Law (Substantive Characteristics)*] (Pravo 2008) (in Ukrainian).
4. Znamens'kij G, *Novoe hozjajstvennoe pravo. Izbrannye trudy* [*New Economic Law. Selected Works*] (Jurinkom Inter 2012) (in Russian).

Edited books

5. Vas'kovskij E, *Izbrannye proizvedenija pol'skogo perioda* [*Selected Works of the Polish Period*] (Statut 2016) (in Russian).

Journal articles

6. Belianevych O, 'Pro unifikatsiiu i spetsializatsiiu protsesualnoho prava' ['On Unification and Specialization of Procedural Law'] (2012) 1/41 *Universytetski naukovy zapysky* 95–105 (in Ukrainian).
7. Belianevych O, 'Pryntsy py proporsii nosti u hospodarskomu pravi' ['The Principle of Proportionality in Commercial Law'] [2019] 1 (52) *Ekonomika ta pravo* 3–10 (in Ukrainian).
8. Belianevych O, 'Pryntsy py spetsializatsii sudiv ta realizatsii prava na spravedlyvyi sud v hospodarskomu sudochynstvi' ['Principle of Courts Specialization and Exercise of the Right to a Fair Trial in Economic Court Procedure'] (2014) 6 *Visnyk hospodarskoho sudochynstva* 120–32 (in Ukrainian).
9. Podtserkovnyi O, 'Shchodo zovnishnoho ta vnutrishnoho vymiru poniattia "hospodarskyi protses"' ['On the External and Internal Dimensions of the "Economic Process" Concept'] (2011) 6 *Pravo Ukrainy* 10 (in Ukrainian).

Theses

10. Butyrskiy A, 'Vyrishennia hospodarskykh sporiv v Ukraini ta krainakh Skhidnoi Yevropy' ['Resolution of Economic Disputes in Ukraine and Eastern Europe'] (avtoref dys d-ra yuryd nauk, 2015) (in Ukrainian).
11. Stepanova T, 'Teoretyko-pravovi zasady protsesualnoho statusu uchasykiv pozovnoho provadzhenia u hospodarskomu sudochynstvi' ['Theoretical and Legal Bases of Procedural Status of Participants to Action Proceedings in Economic Court Procedure'] (avtoref dys d-ra yuryd nauk, 2018) (in Ukrainian).

Olena Belianevych

THE OBJECTIVE OF MODERN ECONOMIC PROCEDURE LAW:
THE DOCTRINAL VIEW

ABSTRACT. In developing the objective of economic procedure law, the main focus should be put on providing a scientific basis for maintaining and enhancing the specialization of economic process as a counterbalance to the inadequate relations in the domain of economic activities and the all-around unification of procedural law in Ukraine.

The article offers a doctrinal analysis of the objective of economic procedure law in the context of economic law and from the perspective of attaining of its goals and implementing of its basic provisions, also with due regard for the achievements of the economic law theory. An emphasis is placed on close linkage between economic law and process, which should be reflected in the specifics of implementation of economic court procedure.

Complications in the relations existing in the domain of economic activities and their statutory regulation entail a complex nature of legal conflicts between participants of relations in the domain of economic activities. Economic activity entities are in legal relations with each other, and therefore a breach pertaining to one of them negatively affects the others. Bearing this in mind, it is justified that in a market-oriented economy and given the complications in the relations in the domain of economic activities, the objective of economic procedure law should be not only to effectively protect the violated, unrecognized or disputed rights and legitimate interests of separate individuals, legal entities and the State, but also to ensure legal economic order as a component of public economic order.

The concept of the objective of economic court procedure has the following main elements: the economic-law approach used as a methodology of judicial cognition and adjudication in a case referred to economic jurisdiction, which allows predicting the impact of the judgment on the domain of economic activity; evolution of the proportionality principle in economic court procedure (statutorily defined criteria of judicial guidance of process in conjunction with optionality of parties); concentration of cases in economic jurisdiction (concentration in economic jurisdiction of a range of all interrelated legal conflicts, including those involving public authorities and local self-government bodies).

KEYWORDS: objective of economic procedure law; legal economic order; protection of rights and interests of economic activity entities; economic jurisdiction; concentration of cases; proportionality.